

(७) मानवी हक्क

- १) संकल्पना - आंतरराष्ट्रीय मानवी हक्क मानक
- २) मानवी हक्क संदर्भातील भारतीय राज्यघटनेतील तरतूद
- ३) भारतातील मानवी हक्क व जबाबदाऱ्या यंत्रणेची अंमलबजावणी व संरक्षण, भारतातील मानवी हक्क चळवळ,
- ४) मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा, १९४८
- ५) मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा, १९६६
- ६) मानवी हक्कापासून वंचित राहण्याच्या समस्या, गरीबी, निरक्षरता, बेकारी, सामाजिक - सांस्कृतिक - धार्मिक प्रथा यासारख्या अडचणी, (हिंसाचार, भ्रष्टाचार, दहशतवाद, कामगारांचे शोषण, संरक्षित गुन्हेगारी, इत्यादी.)
- ७) राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोग , राज्य मानव अधिकार आयोग
- ८) राष्ट्रीय मागासवर्गीय आयोग, राज्य मागासवर्ग आयोग
- ९) राष्ट्रीय अनुसूचित जाती आयोग
- १०) राज्य अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आयोग
- ११) राष्ट्रीय अनुसूचित जमाती आयोग
- १२) राष्ट्रीय महिला आयोग , राज्य महिला आयोग
- १३) राष्ट्रीय अल्पसंख्यांक आयोग
- १४) माहिती आयोग

१) संकल्पना - आंतरराष्ट्रीय मानवी हक्क मानक

- १) पुढीलपैकी कोणती जोडी/जोड्या अयोग्य आहेत ?
 - a) मानव अधिकारांसंबंधी युरोपीय करार - १९५०
 - b) मानव अधिकारांसंबंधी अमेरिकन करार - १९९०
 - c) लोकांचे अधिकार आणि मानवी अधिकार याविषयी आफ्रिकी सनद - १९४८
- पर्यायी उत्तरे :
१) (a), (b), (c)	२) (b), (c)	३) (a), (c)	४) (c)
- 1) Which one of the following pair/s &/are incorrectly matched ?
 - a) The European Covenant on Human Rights - 1950
 - b) The American Covenant on Human Rights - 1990
 - c) The African Charter on People's and Human Rights - 1948
- Answer options :**
1) (a), (b), (c)	2) (b), (c)	3) (a), (c)	4) (c)
- २) पुढील कथनांमधून अयोग्य कथन ओळखा :
 - १) पीटर बेनेनसन यांनी १९६१ मध्ये 'अॅम्नेस्टी इंटरनॅशनल' संघटनेची स्थापना केली.
 - २) अॅम्नेस्टी इंटरनॅशनलला १९७८ मध्ये नोबेल शांतता पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले.
 - ३) अॅम्नेस्टी इंटरनॅशनलला ही शरणार्थी आणि कैद्यांच्या हक्कांसाठी कार्य करते.
 - ४) काटेरी तारेत गुंडाळलेली जळती मेणबत्ती हे अॅम्नेस्टी इंटरनॅशनलचे बोध चिन्ह आहे.

- 2) From the statements given below select the **incorrect** statement.
- 1) Peter Benenson established the organization 'Amnesty International' in 1961.
 - 2) Amnesty International was awarded with Nobel Peace Prize in 1978.
 - 3) Amnesty International is working for the rights of refugees and prisoners.
 - 4) Emblame of Amnesty International is a burning candle encircled in barbed wire.

- 3) जोड्या लावा : (अधिकाराचे सिद्धांत)

'अ' (अधिकाराचे सिद्धांत)		'ब' (पुरस्कर्ते)	
a) नैसर्गिक अधिकार सिद्धांत		i) एडमंड बर्क	
b) नैतिक अधिकार सिद्धांत		ii) जेरेमी बेंथम	
c) वैधानिक अधिकार सिद्धांत		iii) इमॅन्युएल कांट	
d) ऐतिहासिक अधिकार सिद्धांत		iv) जॉन लॉक	

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(i)	(iii)	(iv)	(ii)
2)	(iv)	(ii)	(iii)	(i)
3)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
4)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)

- 3) Match the pairs (Theories of Rights) :

'A' (Theories of Rights)	'B' (Exponents)
(a) Natural Rights Theory	(i) Edmund Burke
(b) Moral Rights Theory	(ii) Jeremy Bentham
(c) Legal Rights Theory	(iii) Immanuel Kant
(d) Historical Rights Theory	(iv) John Locke

Answer Option :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(i)	(iii)	(iv)	(ii)
2)	(iv)	(ii)	(iii)	(i)
3)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
4)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)

- 8) कायद्याचे राज्य या तत्वाचे जनक हे मानले जातात.

१) न्यायमूर्ती पी. एन. भगवती २) सर एडवर्ड कोक ३) न्यायमूर्ती होम्स ४) सर रिचर्ड

- 4) _____ is said to be originator of principle of Rule of Law.

1) Justice P. N. Bhagawati 2) Sir Edward Coke
3) Justice Holmes 4) Sir Richards

५) जोड्या लावा - (मानवी हक्कांची वर्गवारी आणि राज्याचा प्रकार) :

A (मानवी हक्कांची वर्गवारी)

- a) नागरी हक्क
- b) नैसर्गिक हक्क
- c) राजकीय हक्क
- d) सामाजिक-आर्थिक हक्क iv) पहारेदार राज्य

B (राज्याचा प्रकार)

- i) कल्याणकारी राज्य
- ii) लोकतंत्रात्मक राज्य
- iii) संविधानिक सरकारे

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (i) (ii) (iv) (iii)
- २) (ii) (iii) (i) (iv)
- ३) (iii) (iv) (ii) (i)
- ४) (iv) (i) (iii) (ii)

5) Match the pairs : (Categories of Rights and Type of State)

A (Category of Rights)

- a) Civil Rights
- b) Natural Rights
- c) Political Rights
- d) Socio-economic Rights

B (Type of State)

- i) Welfare State
- ii) Democratic State
- iii) Constitutional Governments
- iv) Night Watchman State

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (i) (ii) (iv) (iii)
- 2) (ii) (iii) (i) (iv)
- 3) (iii) (iv) (ii) (i)
- 4) (iv) (i) (iii) (ii)

६) पुढीलपैकी कोणते विधान हे हक्काची हमी देण्यासाठी महत्त्वाचे कारण नाही ?

- १) हक्क लोकशाहीचे संरक्षण करतात
- २) हक्क बहुमताच्या जुलूमशाहीपासून अल्पसंख्याकांचे संरक्षण करतात
- ३) मर्यादित शासनाचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी हक्क एक उत्तम मार्ग आहे.
- ४) हक्कांमुळे स्पर्धात्मक वातावरण तयार होते.

6) Which of the following is not a strong reason why rights should be guaranteed ?

- 1) Rights sustain democracy
- 2) Rights protect minorities from the tyranny of the majority
- 3) Rights are a definite way to ensure limited government
- 4) Rights create an atmosphere of competition

७) ही संज्ञा सामान्य कायदा आणि नैतिक तत्त्वे यांच्यातील जवळचा संबंध व्यक्त करते व काय योग्य आणि काय चुकीचे आहे याचे वर्णन करते.

- १) स्वाभाविक न्याय
- २) कृत्रिम न्याय
- ३) नैसर्गिक न्याय
- ४) छद्म न्याय

7) The term expresses the close relationship between the common law and moral principles describing what is right and what is wrong.

- 1) Temperamental Justice
- 2) Artificial Justice
- 3) Natural Justice
- 4) Pseudo-Justice

- ८) कोणत्या अधिकाराच्या सिद्धांतानुसार 'व्यक्तीचे सर्व अधिकार त्यांच्या अस्तित्वासाठी राज्यावर अवलंबून असतात आणि राज्याच्या मान्यतेशिवाय कोणताही अधिकार अस्तित्वात येत नाही' ? असे म्हटले आहे ते सांगा.
- १) ऐतिहासिक अधिकार सिद्धांत
२) नैतिक अधिकार सिद्धांत
३) वैधानिक अधिकार सिद्धांत
४) नैसर्गिक अधिकार सिद्धांत
- 8) According to which theory of rights, all rights of man devend on the state for their existence. There can be no right unless it is recognized by the state ?
- 1) Historical Rights Theory
2) Moral Rights Theory
3) Legal Rights Theory 4) Natural Rights Theory
- ९) थॉमस बोशॉ आणि जेम्स चाइल्ड्रेस नुसार स्वायत्ततेचा मान राखणे, हितकारकता, दुर्भाविरहीतता आणि न्यायाचा मान राखणे या चार जैव/जैव-वैद्यकीय नैतिकतेच्या तत्त्वांना असे म्हणतात.
- १) एथनिसिजम
२) कॉम्युनीटरिअनीझ्म
३) ह्युमॅनीस्म
४) प्रिंसीपलीझ्म
- 9) As per Thomas Beauchamp and James Childress the four moral principles of bio/biomedical ethics viz respect for autonomy, beneficence, non-maleficence and respect for justice are known as _____
- 1) Ethnicism
2) Communitarianism 3) Humanism
4) Principlism
- १०) खालीलपैकी कोणता एक पर्याय **अचूक** आहे.
"मी कोण आहे?" या प्रश्नात कोणत्या मूल्याचा गर्भितार्थ आहे?
- a) वैश्विक मूल्ये
b) सांस्कृतिक मूल्ये
c) वैयक्तिक मूल्ये
d) सामाजिक मूल्ये
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) फक्त (a)
२) फक्त (b)
३) फक्त (c)
४) फक्त (d)
- 10) Which one of the following is a **correct** option?
The question "Who I am?" Connotes which value?
- a) Universal Vlaues
b) Cultural Values
c) Individual Vlaues
d) Social Values
- The question "Who I am?"
- Answer Options :**
- 1) (a) only
2) (b) only
3) (c) only
4) (d) only
- ११) जागतिकीकरणाच्या प्रभावी परिभाषितानुसार मानवी अधिकार कोणाच्या गरजांशी सुसंगत आहेत ?
- १) बहुराष्ट्रीय निगम
२) संयुक्त राष्ट्र संघटना
३) अमेरिकेची संयुक्त संस्थाने
४) वैश्विक समाज
- 11) The dominant discourse of globalisation considers Human Rights to be compatible with the needs of
- 1) Multinational Corporations
2) United Nations Organisation
3) United States of America
4) Global Society
- १२) कोणत्या अधिकाराच्या सिद्धांतानुसार 'व्यक्तीचे सर्व अधिकार त्यांच्या अस्तित्वासाठी राज्यावर अवलंबून असतात आणि राज्याच्या मान्यतेशिवाय कोणताही अधिकार अस्तित्वात येत नाही' ? असे म्हटले आहे ते सांगा.
- १) ऐतिहासिक अधिकार सिद्धांत
२) नैतिक अधिकार सिद्धांत
३) वैधानिक अधिकार सिद्धांत
४) नैसर्गिक अधिकार सिद्धांत

- 12) According to which theory of rights, all rights of man depend on the state for their existence. There can be no right unless it is recognized by the state ?
- 1) Historical Rights Theory
2) Moral Rights Theory
3) Legal Rights Theory
4) Natural Rights Theory

१३) पुढीलपैकी कोणते विधान/विधाने योग्य आहे/त ?

- a) बिगर पाश्चिमात्य देशात अधिकारांची पाश्चिमात्य संकल्पना आणि तिचा व्यक्तिवादवरील भर याचे स्वागत करण्यात आलेले आहे.
b) बिगर पाश्चिमात्य देशांनी प्रत्येक देशाची सांस्कृतिक विशिष्टता आणि लोकांच्या विशिष्ट गटांचे मूल्य यांच्या आधारे मानवी अधिकारांच्या पाश्चिमात्य दृष्टिकोनाचा प्रतिवाद केला आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) २) (b) ३) दोन्ही (a), (b) ४) वरीलपैकी कोणतेही नाही

13) Which one of the following statement/s is/are correct ?

- a) The western conceptualization of rights and its focus on individualism is appreciated by the non-western world.
b) Non-western countries argue about cultural peculiarities of a country and the values of specific group of people to counter western perspectives on human rights.

Answer options :

- 1) (a) 2) (b) 3) both (a) and (b) 4) none of the above

१४) मानवी हक्कांसाठी उच्चायुक्ताची भूमिका आहेत :

- a) सर्व मानवी हक्कांचा प्रचार व संरक्षण करावे.
b) मानवी हक्कांबाबत सरकारांना मदत करणे.
c) सर्व सयुक्त राष्ट्र कार्यक्रमांमध्ये मानवी हक्कांचा दृष्टिकोण रुजविणे.
d) नैतिक व आध्यात्मिक मूल्य रुजविणे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a), (b), (d) २) फक्त (b), (c), (d) ३) फक्त (a), (c), (d) ४) फक्त (a), (b), (c)

14) The role of High Commissioner for human right are

- a) To promote and protect all human rights
b) To Assist governments about human rights
c) To inject human rights perspective into all UN programmes
d) To inculcate moral and spiritual values

Answer Options :

- 1) Only (a), (b), (4) 2) Only (b), (c), (d) 3) Only (a), (c), (d) 4) Only (a), (b), (c)

१५) जागतिक मानवी हक्क प्रतिज्ञापत्रासंबंधी जोड्या लावा :

कलम	तरतूद
a) १४	i) राष्ट्रीयत्वाचा हक्क
b) १५	ii) मालमत्ता धारण करण्याचा हक्क
c) १६	iii) विचाराचे स्वातंत्र्य
d) १७	iv) विवाहाचा आणि कुटुंबाच्या सुरक्षिततेचा हक्क
	v) आश्रय मागण्याचा हक्क

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)
2)	(v)	(iv)	(iii)	(ii)
3)	(v)	(i)	(iv)	(ii)
4)	(i)	(ii)	(iv)	(iii)

15) Match the pairs about the 'Universal Declaration of Human Rights' :

Article	Provision
(a) 14	(i) Right to Nationality
(b) 15	(ii) Right to own property
(c) 16	(iii) Freedom of thought
(d) 17	(iv) Right to marriage and family protection
	(v) Right to seek asylum

Answer Option :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)
2)	(v)	(iv)	(iii)	(ii)
3)	(v)	(i)	(iv)	(ii)
4)	(i)	(ii)	(iv)	(iii)

१६) योग्य कथने ओळखा.

- a) मानवी हक्काच्या सार्वत्रिकतेच्या तत्त्वाचा अर्थ असा आहे की आपण सर्वजण आपल्या मानवी हक्कासाठी समान हकदार आहोत.
- b) अविभाज्यताच्या तत्त्वाचा अर्थ असा आहे की, विशिष्ट परिस्थितीशिवाय व योग्य प्रक्रियेशिवाय अधिकार काढून घेऊ नये.
- c) मानवी हक्काच्या वैश्विक जाहिरनामाच्या अनुच्छेद २ नुसार "सर्व मानव जन्माने स्वतंत्र आणि सन्मान व अधिकाराने समान असतात."

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a), (b) २) फक्त (a), (c) ३) फक्त (b), (c) ४) वरील सर्व

16) Select the correct statements :

- (a) The principle of Universality of human rights means that we are all equally entitled to our human rights.
- (b) The principle of Inalienable means that rights should not be taken away, except in specific situation and according to due process.
- (c) Article 2 of UDHR states, 'All human beings are born free and equal in dignity and rights'.

Answer Options :

- 1) Only (a), (b) 2) Only (a), (c) 3) Only (b), (c) 4) All of the above

- १७) योग्य कथने ओळखा : (आंतरराष्ट्रीय न्यायालय)
- न्यायालय वादग्रस्त प्रकरणे आणि सल्लागार कार्यवाहीच्या केसेस दाखल करून घेऊ शकते.
 - राज्यांचे कायम स्वरूपी प्रतिनिधी हे न्यायालयाशी संलग्न आहेत.
 - राज्ये सहसा त्यांच्या परराष्ट्र मंत्र्यामार्फत किंवा राजदुतामार्फत रजिस्ट्रारशी संवाद साधतात.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) व (b) २) फक्त (b) व (c) ३) फक्त (a) व (c) ४) वरील सर्व

- 17) Select the correct statements (International Court of Justice) :

- Court may entertain cases of contentious cases and advisory proceedings.
- States have permanent representative accredited to the court.
- States normally communicate with the registrar through their Minister for Foreign Affairs or their ambassador.

Answer Options :

- 1) Only (a) and (b) 2) Only (b) and (c) 3) Only (a) and (c) 4) All of the above

- १८) आंतरराष्ट्रीय न्यायालया संबंधी खालील विधाने विचारात घ्या.

- संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या प्रमुख सहा शाखांपैकी केवळ हीच एकमेव शाखा न्यूयॉर्क स्थित नाही.
 - ते १५ न्यायाधीशांचे मिळून बनले असून ज्यांची निवड ही केवळ सुरक्षा समितीद्वारे नऊ वर्षांच्या कालावधीसाठी होत असते.
 - ते आपले अध्यक्ष आणि उपाध्यक्ष तीन वर्षांच्या कार्यकाळासाठी निवडतात.
 - केवळ राज्यांना या न्यायालयासमोर उपस्थित राहण्याचा अधिकार आहे.
- वरीलपैकी कोणते/ती विधान/ने बरोबर आहे/त ?

- १) (a), (c), (d) २) (b), (c), (d) ३) वरील सर्व ४) फक्त (a)

- 18) Consider the following statements about 'International Court of Justice' :

- Of the six principal organs of the UN, it is the only one not located in New-York.
- It is composed of 15 judges, who are selected for terms of nine years only by the Security Council.
- It elects a President and the Vice President for a three year term.
- States alone have capacity to appear before the court.

Which of the statements given above is/are **correct**?

- 1) (a), (c), (d) 2) (b), (c), (d) 3) All above 4) Only (a)

- १९) आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे ?

- त्याचे मुख्यालय न्यूयॉर्क येथे आहे.
- त्याची कार्यालयीन कामकाजाची भाषा इंग्लिश आणि फ्रेंच आहे.
- न्यायाधीशांची संख्या २१ आहे.
- ते संयुक्त राष्ट्रांचे मुख्य न्यायिक घटक नाही

- 19) Which of the following, statement is correct about the International Court of Justice ?

- It's headquarter is in the New York.
- It's official working languages are English and French.
- The number of judges are 21.
- It is not a principal judicial organ of the United Nations.

- २०) यु. एन. द्वारे नवीनतम मान्यताप्राप्त मानवी हक्क आहेत.
a) पर्यावरणीय अविष्कार
b) भावी पिढ्यांचा अधिकार
c) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा अधिकार
d) ई. मतदानाचा अधिकार
e) समाज माध्यमाचा अधिकार

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (c), (d), (e) २) फक्त (a), (d), (e) ३) फक्त (b), (d), (e) ४) फक्त (a), (b), (c)
- 20) The newly recognized human rights by UN are :
{a) Environmental Rights (b) Rights of future Generations
(c) Right to International Trade (d) Right to E - Vote
(e) Right to Social media .

Answer Options :

- 1) Only (c), (d), (e) 2) Only (a), (d), (e) 3) Only (b), (d), (e) 4) Only (a), (b), (c)

२) मानवी हक्क संदर्भातील भारतीय राज्यघटनेतील तरतूद

- १) जोड्या लावा : (भारताचे संविधान आणि मानवी हक्क)

'अ' (मानवी हक्काचे जागतिक घोषणापत्र) 'ब' (भारताचे संविधान)

a) अनुच्छेद ४	i) अनुच्छेद १५
b) अनुच्छेद ७	ii) अनुच्छेद २०
c) अनुच्छेद ११	iii) अनुच्छेद १४
d) अनुच्छेद २६	iv) अनुच्छेद २३

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(iii)	(iv)	(ii)	(i)
3)	(iv)	(ii)	(iii)	(i)
4)	(ii)	(iii)	(i)	(iv)

- 1) Match the pairs (Constitution of India and Human Right) :

'A' (Universal Declaration of Human Right)

'B' (Constitution of India)

a) Article 4	(i) Article 15
b) Article 7	(ii) Article 20
c) Article 11	(iii) Article 14
d) Article 26	(iv) Article 23

Answer Option :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(iii)	(iv)	(ii)	(i)
3)	(iv)	(ii)	(iii)	(i)
4)	(ii)	(iii)	(i)	(iv)

- २) कोणत्या राष्ट्रांनी मूलभूत अधिकारांना कायदेशीर महत्त्वासह आपल्या राज्यघटनेत समाविष्ट केले ?

- a) भारत b) फ्रान्स c) कॅनडा d) इंडोनेशिया

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a), (b), (c) २) फक्त (a), (b), (d) ३) फक्त (a), (c), (d) ४) वरील सर्व

- 2) Which nations are incorporated the fundamental rights with legal importance in their constitutions?
a) India b) France c) Canada d) Indonesia

Answer options :

- 1) Only (a), (b), (c) 2) Only (a), (b), (d) 3) Only (a), (c), (d) 4) All of the above

- 3) सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय न्याय आहे.

- १) भारताच्या राज्यघटनेच्या प्रस्तावनेत अंतर्भूत केलेली संकल्पना
२) भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत अधिकारांची हमी.
३) अधिनियम तयार करताना विचारात घेतलेले राज्य धोरणाचे निर्देशक तत्त्व.
४) उच्च न्यायालये आणि सर्वोच्च न्यायालय यांनी जारी केलेल्या रिटद्वारे लोकांना दिलेली हमी.

- 3) Social, Economic and Political Justice is

- 1) a concept enshrined in the preamble to the constitution of India.
2) guaranteed by fundamental rights in the constitution of India.
3) a Directive Principle of State Policy taken into consideration while making enactment.
4) guaranteed to the people by the writs issued by the High Courts and Supreme Court.

- ४) योग्य कथन/ने ओळखा.

अ. भारतीय राज्यघटनेची 'उद्देशपत्रिका' ही पंडित नेहरू द्वारे निर्मित व प्रस्तुत आणि संविधान सभेने स्वीकारलेल्या उद्दिष्टांचा ठराव यावर आधारित आहे.

ब. एन. ए. पालखीवाला, संविधान तज्ञ यांनी उद्देश पत्रिकेला 'संविधानाचे ओळखपत्र' म्हटले आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त अ २) फक्त ब ३) अ व ब दोन्ही ४) यापैकी नाही

- 4) Select the correct statement/s.

- A. The Preamble to the Indian Constitution is based on the Objectives Resolution drafted and moved by Pandit Nehru and adopted by Constituent Assembly.
B. N.A. Palkhiwala, Constitutional expert called the Preamble as the 'Identity Card of the Constitution'.

Answer options :

- 1) Only A 2) Only B 3) Both A and B 4) None of these

मूलभूत हक्क

- १) भारतीय संविधानातील खालीलपैकी कोणता अनुच्छेद पोलीस कोठडीतील मृत्यूशी संबंधित आहे ?

- १) १७ २) २१ ३) ३० ४) ३५

- 1) Which of the following Articles of Indian Constitution is related to death in police custody ?

- 1) 17 2) 21 3) 30 4) 35

२) जोड्या लावा.- (भारतातील राज्यघटना व मानवी हक्काचे जागतिक घोषणापत्र)

(I) (भारतीय राज्यघटना)

- a) कायद्यासमोर समानता - अनु. १४
b) जगण्याचा अधिकार - अनु. २१
c) शिक्षणाचा अधिकार - अनु. २१ A
d) भाषण स्वातंत्र्य - अनु. १९

(II) (मानवी हक्काचे जागतिक घोषणापत्र)

- i) अनुच्छेद २६
ii) अनुच्छेद १९
iii) अनुच्छेद ३
iv) अनुच्छेद ७

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (ii) (iii) (iv) (i)
२) (i) (iii) (iv) (ii)
३) (iv) (ii) (i) (iii)
४) (iv) (iii) (i) (ii)

2) Match the pairs — (Indian Constitution and Universal Declaration of Human Rights)

I

(Indian Constitution)

- (a) Equality before law - Art. 14
(b) Right to life - Art. 21
(c) Right to Education - Art. 21A
(d) Right to freedom of speech - Art. 19

II

(Universal Declaration of Human Rights)

- (i) Article 26
(ii) Article 19
(iii) Article 3
(iv) Article 7

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (ii) (iii) (iv) (i)
2) (i) (iii) (iv) (ii)
3) (iv) (ii) (i) (iii)
4) (iv) (iii) (i) (ii)

३) योग्य कथने ओळखा.

- a) अनुच्छेद ३३ संसदेला सशस्त्र दल, निमलष्करी दल, पोलीस दलातील सदस्यांचे मूलभूत अधिकार प्रतिबंधित किंवा रद्द करण्याचा अधिकार देते.
b) अनुच्छेद ३३ चे उद्दिष्ट कर्तव्यांचे योग्य पालन सुनिश्चित करणे आणि सैन्यामध्ये शिस्त राखणे हे आहे.
c) अनुच्छेद ३३ अन्वये कायदे करण्याचा अधिकार राज्य विधान मंडळालाही बहाल करण्यात आला आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) आणि (b) २) (a) आणि (c) ३) (b) आणि (c) ४) वरील सर्व

3) Select the correct statements :

- a) Article 33 empowers the Parliament to restrict or abrogate the fundamental rights of the member of armed forces, para-military forces, police forces.
b) The objective of Article 33 is to ensure the proper discharge of duties and maintenance of discipline among forces.
c) The power to make laws under Article 33 is conferred on state legislature also.

Answer Options :

- 1) (a) and (b) 2) (a) and (c) 3) (b) and (c) 4) All of the above

४) २७ जानेवारी २०१४ रोजीच्या अधिसूचनेद्वारे कोणत्या धर्माला आणखी एक अल्पसंख्यांक समुदाय म्हणून अधिसूचित करण्यात आले ?

१) शीख २) बौद्ध ३) झोरोस्ट्रीयन (पारशी ४) जैन

4) By notification dated 27 January 2014, which religion was notified as another minority community?

1) Sikh 2) Buddhist 3) Zoroastrian (Parsi) 4) Jain

५) पुढील घटनात्मक उपाययोजना व त्यांचे अर्थ यांच्या जोड्या जुळवा :

A

B

a) बंदी प्रत्यक्षीकरण

i) कनिष्ठ न्यायालयाला त्याच्या मर्यादेचे उल्लंघन करण्यापासून रोखणे.

b) परमादेश

ii) खटला कनिष्ठ न्यायालयातून काढून वरिष्ठ न्यायालयता हलविणे.

c) उत्प्रेक्षण

iii) आदेश देणे

d) प्रतिषेध

iv) देहोपस्थिती

पर्यायी उत्तरे

(a) (b) (c) (d)

१) (iv) (iii) (ii) (i)

२) (i) (iii) (ii) (iv)

३) (iv) (iii) (i) (ii)

४) (iv) (ii) (iii) (i)

5) Match the following constitutional remedies with their meanings :

A

B

a) Habeas corpus

i) Prevent a subordinate court from exceeding its jurisdiction

b) Mandamus

ii) Transfer of a suit from a subordinate court to a superior court

c) Certiorari

iii) We order

d) Prohibition

iv) You may have the body

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

1) (iv) (iii) (ii) (i)

2) (i) (iii) (ii) (iv)

3) (iv) (iii) (i) (ii)

4) (iv) (ii) (iii) (i)

६) भाषण व अभिव्यक्ती स्वातंत्र्यावरील बंधने खालीलपैकी कोणती आहेत ?

अ. धार्मिक विचार

ब. सभ्यता किंवा नैतिकता क. बदनामी

ड. न्यायालयाचा अवमान

इ. राजकीय नेतृत्व

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त ब, क, ड

२) फक्त अ, क, ड

३) फक्त अ, ड, इ

४) वरीलपैकी सर्व

6) What are the restrictions on the exercise of the freedom of speech and expression ?

A. Religious thought B. Decency or morality C. Defamation

D. Contempt of Court E. Political leadership

Answer options :

1) Only B, C, D

2) Only A, C, D

3) Only A, D, E

4) All of the above

- ७) खालीलपैकी कोणते विधान चुकीचे आहे ?
- १) भाषण आणि अभिव्यक्तीचे स्वातंत्र्य अनिर्बंध नाही.
 - २) भाषण स्वातंत्र्यामध्ये शांत राहण्याचा अधिकारदेखील गृहीत आहे.
 - ३) माहितीचा अधिकार हा अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा अविभाज्य भाग आहे.
 - ४) राष्ट्रीय ध्वज फडकावणे हे अभिव्यक्तीचे प्रतिक आहे जे अनुच्छेद १९(१)(a) च्या कक्षमध्ये येत नाही.
- 7) Which one of the following statements is NOT correct ?
- 1) Right to speech and expression is not absolute
 - 2) Right to speech implies the right to silence
 - 3) Right to information. is an integral part of freedom of expression
 - 4) Flying of National Flag is a symbol of expression can't come within the purview of Article-19-(1)(a)
- ८) 'मालमत्तेच्या अधिकारा' बाबत खालीलपैकी कोणते विधान चुकीचे आहे ?
- १) १९७८ च्या ४४ व्या घटनादुरुस्ती अधिनियमाद्वारे भारतीय घटनेतील अनुच्छेद १९(१)(f) आणि ३१ घटनेतून वगळून 'मालमत्तेचा हक्क' हा मूलभूत हक्कांच्या यादीमधून वगळण्यात आला आहे.
 - २) ४४ व्या घटनादुरुस्ती अधिनियमाद्वारे अनुच्छेद ३१(१) मधील तरतूद नव्याने निर्माण करण्यात आलेल्या अनुच्छेद ३०० A मध्ये करण्यात आली.
 - ३) अनुच्छेद ३०० A राज्यघटनेचा भाग - XXI मधील प्रकरण - III मध्ये आहे.
 - ४) मालमत्तेचा अधिकार हा आता केवळ घटनात्मक किंवा वैधानिक न समजता तो मानवी अधिकार म्हणून देखील समजण्यात यावा.
- 8) Which one of the following statements about 'Right to Property' is false ?
- 1) By omitting Article 19(1)(f) and 31 of Indian Constitution by the 44th Constitutional Amendment Act, 1978 the Right to Property has been deleted from the list of Fundamental Rights.
 - 2) Provision in Article 31(1) has, by the 44 Constitutional Amendment Act, been transposed to a newly formed Article 300 A.
 - 3) Article 300 A is in Chapter-III of Part — XXI of the Constitution.
 - 4) The Right to Property is now considered to be not only a Constitutional or Statutory Right but also a Human Right.

राज्यनीतीची मार्गदर्शक तत्त्वे

- १) जोड्या लावा - (मानवी हक्क आणि राज्य नीतीची मार्गदर्शक तत्त्वे) :
अ (मानवी हक्क)	ब (मार्गदर्शक तत्त्वे - अनुच्छेद)
a) काम करण्याचा अधिकार	i) अनुच्छेद ४७
b) समान कामासाठी समान वेतन	ii) अनुच्छेद ४१
c) किमान राहणीमानाचा अधिकार	iii) अनुच्छेद ४३ (A)
d) उद्योगांच्या व्यवस्थापनात कामगारांचा सहभाग	iv) अनुच्छेद ३९
- पर्यायी उत्तरे :

(a)	(b)	(c)	(d)
१) (iv)	(ii)	(iii)	(i)
२) (ii)	(iv)	(i)	(iii)
३) (iii)	(iv)	(ii)	(i)
४) (ii)	(i)	(iv)	(iii)

- 1) Match the pairs - (Human Rights and Directive Principles of State Policy)
'A' (Human Right)	'B' (Directive Principles - Articles)
a) Right to work	i) Article 47
b) Equal pay for equal work	ii) Article 41
c) Right to minimum standard of living	iii) Article 43 (A)
d) Participation of workers in Management of Industries	iv) Article 39

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(ii)	(iii)	(i)
2)	(ii)	(iv)	(i)	(iii)
3)	(iii)	(iv)	(ii)	(i)
4)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)

मूलभूत कर्तव्ये

- १) अनुच्छेद ५१A मध्ये मूलभूत कर्तव्ये नमूद करण्यात आली आहेत आणि ती मानवी हक्काच्या जागतिक जाहीरनाम्याच्या शी सुसंगत आहेत.
- १) अनुच्छेद 29(1) २) अनुच्छेद 28(1) ३) अनुच्छेद 30(1) ४) अनुच्छेद 27(1)
- 1) The Fundamental Duties enshrined in Article 51A now are in consonance with of the Universal Declaration of Human Right.
- 1) Article 29(1) 2) Article 28(1) 3) Article 30(1) 4) Article 27(1)
- २) भारतीय संविधानातील नागरिकांच्या मूलभूत कर्तव्यांचा यादीत पुढीलपैकी कोणत्या शब्दांचा उल्लेख/समावेश करण्यात आला आहे ?
- अ. राष्ट्रगीत ब. राष्ट्रीय प्राणी क. एकात्मता ड. संघराज्य रचना
इ. वैज्ञानिक स्वभाव फ. वारसा इमारती
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) अ, ब, क, ड, इ, फ २) अ, क, ड, इ ३) क, ड, इ ४) अ, क, इ
- 2) Which of the following words have been mentioned in the list of Fundamental Duties of citizens in the Indian Constitution ?
- a. National Anthem b. National Animal c. Unity
d. Federal structure e. Scientific temper f. Heritage buildings

Answer options :

- 1) a, b, c, d, e, f 2) a, c, d, e 3) c, d, e 4) a, c, e
- ३) भारतीय राज्यघटनेतील मूलभूत कर्तव्यांशी संबंधित खालीलपैकी कोणते विधान चुकीचे आहे ?
- १) मूलभूत कर्तव्यांची कल्पना रशियाच्या (पूर्वीचे सोविएत युनियन) राज्यघटनेपासून प्रेरित आहे.
- २) स्वर्ण सिंग समितीच्या शिफारशीनुसार ४२ व्या घटनादुरुस्ती कायदा १९७८ द्वारे घटनेच्या भाग IV-A मध्ये हे समाविष्ट केले गेले.
- ३) ८६ व्या घटनादुरुस्ती कायदा २००२ द्वारे आणखी एक कर्तव्य जोडले गेले.
- ४) सर्व अकरा मूलभूत कर्तव्ये राज्यघटनेच्या अनुच्छेद ५१-A मध्ये सूचीबद्ध आहेत.

- 3) Which of the following statements related to Fundamental Duties in the Indian constitution is incorrect ?
- 1) The concept of Fundamental Duties is inspired by the Constitution of Russia (Former Soviet Union).
 - 2) It was included in Part IV-A of the Constitution by the 4204 Constitutional Amendment Act 1978 on the recommendations of the Swaran Singh Committee.
 - 3) Another duty was added by the 66th Constitutional Amendment Act 2002.
 - 4) All the Eleven Fundamental Duties are listed in Article 51-A of the Constitution.

३) भारतातील मानवी हक्क अंमलबजावणी व संरक्षण, भारतातील मानवी हक्क चळवळ

- १) प्रसारमाध्यमे हा लोकशाहीचा कितवा स्तंभ आहे ?
- १) दुसरा २) चौथा ३) पाचवा ४) सहावा
- 1) What is the ordinal number of the pillar of Democracy known as mass media?
- 1) Second 2) Fourth 3) Fifth 4) Sixth

- २) भारतीय वृत्तपत्र परिषदेच्या (प्रेस कौन्सिल ऑफ इंडिया) रचनेबाबत जोड्या जुळवा.

'अ' (सदस्य)

'ब' (संख्या)

- अ. राज्यसभा सदस्य i. ०६
ब. लोकसभा सदस्य ii. ०७
क. कार्यरत सदस्य iii. ०२
ड. वृत्तपत्र सदस्य iv. ०३

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
1)	i	ii	iv	iii
2)	iii	ii	i	iv
3)	i	iii	ii	iv
4)	iii	iv	ii	i

- 2) Match the pairs about composition of Press Council of India.

'A' (Member)

'B' (No.)

A. Members of Rajya Sabha	i. 06
B. Members of Lok Sabha	ii. 07
C. Working Journalist	iii. 02
D. Editor of Newspaper	iv. 03

Answer options :

	A	B	C	D
1)	i	ii	iv	iii
2)	iii	ii	i	iv
3)	i	iii	ii	iv
4)	iii	iv	ii	i

३) खालीलपैकी कोणते विधान/ने बरोबर आहे/त ?

- a) लोकांची मानवी सुरक्षा सुनिश्चित करण्यासाठी सरकार ही सर्वात महत्त्वाची संस्था आहे.
b) गैर-सरकारी संस्था मानवी सुरक्षेच्या उपक्रमांसाठी अनेक विशेष महत्त्वाची साधने आणतात.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) आणि (b) दोन्ही बरोबर आहेत
२) (a) आणि (b) दोन्ही चूक आहेत
३) (a) बरोबर आहे आणि (b) चूक आहे
४) (a) चूक आहे आणि (b) बरोबर आहे

3) Which of the following statement/s is/are correct ?

- (a) Governments are the most important institution in ensuring the human security of their people.
(b) Non-Government Organizations bring a host of unique assets to human security initiatives

Answer Options :

- 1) Both (a) and (b) are correct
2) Both (a) and (b) are incorrect
3) (a) is correct and (b) is incorrect
4) (a) is incorrect and (b) is correct

४) भारतातील मानवाधिकार चळवळीची मुळे पुढीलपैकी कोणत्या घटनांत आहेत ?

- a) भारतातील आणीबाणी विरोधी झालेली चळवळ
b) भारतीय राज्यघटनेतील भाग III
c) राज्याचा पुढाकार
d) बिगर राजकीय संघटना आणि बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची स्थापना

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b), (c), (d)
२) (a), (b), (c)
३) (a), (b)
४) (a), (b), (d)

4) Which of the following is/are roots of the Human Rights Movement in India?

- a) Activities opposing national emergency.
b) Part III of Indian Constitution.
c) State initiatives
d) Formations of non-government organisations and multi nationals.

Answer Options :

- 1) (a), (b), (c), (d)
2) (a), (b), (c)
3) (a), (b)
d) (a), (b), (d)

५) भारतात जनहित याचिका ही सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्यायिक सक्रियतेच्या भूमिकेचे फलित आहे. ती १९८० च्या दशकाच्या सुरुवातीला सादर करण्यात आली. हे जनहित याचिका या संकल्पनेचे प्रणेते होते.

- १) न्यायमूर्ती शुक्ला आणि न्यायमूर्ती हिदायतुल्लाह
२) न्यायमूर्ती सुब्रमणियम आणि न्यायमूर्ती मार्कण्डेय काटजू
३) न्यायमूर्ती व्ही. आर. कृष्णा अय्यर आणि न्यायमूर्ती पी. एन. भगवती
४) न्यायमूर्ती अय्यंगार आणि न्यायमूर्ती सुजाता मनोहर

5) In India, the Public Interest Litigation is a product of the Judicial activism role of the Supreme Court. It was introduced in the early 1980's. _____ were pioneers of the concept of P.I.L.

- 1) Justice Shukla and Justice Hidayatullah
2) Justice Subramaniam and Justice Markandey Katju
3) Justice V. R. Krishna Iyer and Justice P. N. Bhagawati
4) Justice Iyengar and Justice Sujata Manohar

- ६) भारतामध्ये 'जनहित याचिकांच्या' (PIL) वाढीसाठी कोणते घटक जबाबदार आहेत ?
- भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये
 - न्यायालयात उभे राहण्याच्या अधिकाराची (locus standi) उदारमतवादी व्याख्या
 - गरीब आणि उपेक्षितांना मदत करण्यासाठी न्यायिक नवकल्पना
 - पुरेशा प्रगतिशील सामाजिक कायदांचा अभाव

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b) and (c) २) (b), (c) and (d) ३) (a) and (d) ४) All above

- 6) What are the factors responsible for the growth of 'PIL' in India ?
- The character of the Indian Constitution
 - The liberal interpretation of locus standi
 - Judicial innovations to help the poor and marginalised
 - Absence of sufficient progressive social legislations

Answer Options :

- 1) (a), (b) and (c) 2) (b), (c) and (d) 3) (a) and (d) 4) All above

- ७) फेक न्यूजच्या (बनावट बातमी) संदर्भात खालीलपैकी **अयोग्य** कथन/ने ओळखा.
- प्रसारण सामुग्री तक्रार परिषद (BCCC) ही आक्षेपाह दूरचित्रवाणी सामुग्री आणि बनावट बातम्यांसाठी दूरचित्रवाणी प्रसारकांच्या विरोधात तक्रारी मान्य करते.
 - बनावट बातम्यांपासून बचाव करण्यासाठी भारतीय दंड संहितेच्या कलम १५३ आणि २९५ चा वापर केला जाऊ शकतो.
 - भारतामध्ये बनावट बातम्यांविरुद्ध विशेष कायदे आहेत.
 - २०००/- रुपयाच्या नोटेमध्ये जीपीएस ट्रॅकिंग नॅनोचिप आहे. ही खोटी बातमी आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a), (b) २) फक्त (c), (d) ३) फक्त (b) ४) फक्त (c)

- 7) the incorrect statement/s with reference to fake news.
- Broadcasting Content Complaint Council (BCCC) admits complaints against TV broadcasters for objectionable TV content and fake news.
 - Section 153 and 295 of Indian Penal Code can be invoked to guard against fake news.
 - There is a specific laws against fake news in India.
 - GPS tracking nanochip in Rs. 2000/- notes is a fake news.

Answer Options :

- 1) Only (a), (b) 2) Only (c), (d) 3) Only (b) 4) Only (c)

- ८) **योग्य** कथन/ने ओळखा.
- प्रतिस्पर्धी वृत्तपत्रात राजकीय बातम्या समान सामग्रीसह प्रकाशित होतात, अशा अहवालांना पेड न्यूज म्हणून सुचविले जाते.
 - नामांकन अर्ज भरणे बाकी असलेल्या उमेदवाराच्या निवडणुकीतील यशाचा अंदाज लावणे हे पेड न्यूजचे सूचक आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) २) फक्त (b) ३) (a) व (b) दोन्ही ४) वरीलपैकी नाही

- 8) Select the correct statement/s :
- a) Political news published in competing newspaper with similar content strongly suggests such reports to be paid news.
- b) Projecting a candidate's success in election who is yet to file a nomination is suggestive of paid news.

Answer Options :

- 1) Only (a) 2) Only (b) 3) Both (a) and (b) 4) None of the above

- ९) खालीलपैकी कशामुळे भारतीय प्रसारमाध्यमांना मूल्ये व नीतितत्त्वे जोपासण्यासाठी बळकटी मिळेल ?

- a) मुद्रित व दृकश्राव्य माध्यमांनी आचारसंहितेचे पालन करावे.
- b) जाहिराती आणि प्रायोजिक कार्यक्रमांची विशेष आचारसंहिता तयार करावी.
- c) नैतिक मूल्ये पालनासाठी पोषक वातावरण तयार करावे.
- d) कॉर्पोरेट उद्योगांसाठी सामाजिक जबाबदारी बरोबरच नैतिक मूल्यांचे पालन करावे.

वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/आहेत ?

- १) फक्त (a) २) फक्त (b) ३) (a), (b) आणि (c) ४) वरीलपैकी सर्व

- 9) Which of the following strengthen/s Indian Media to Promote Values and Ethical Principles?

- a) To follow the code of conduct through printed and audiovisual media.
- b) Special code of conduct for advertisements and sponsored programs should be prepared.
- c) Create a healthy environment to follow ethical values.
- d) Follow the social responsibility as well as ethical values for corporate businesses.

Which of the statement(s) given above is/are correct?

- 1) Only (a) 2) Only (b) 3) (a), (b) and (c) 4) All of the above

- १०) भारतातील दबाव गटाबाबत खालीलपैकी कोणती विधाने योग्य आहेत ?

अ. समान हितसंबंध असणाऱ्या लोकांचा दबाव गट निर्माण होत असतो.

ब. दबाव गट ही एक अराजकीय संघटना असते.

क. दबाव गटातील सदस्य राजकारणापासून पूर्णपणे अलिप्त नसतात. कोणत्या ना कोणत्या राजकीय पक्षाचे ते सदस्य असतात.

ड. दबाव गटाचे कार्यक्षेत्र हे अमर्यादित असते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ आणि ब योग्य आहेत २) अ, ब आणि क योग्य आहेत
- ३) अ, ब, क आणि ड योग्य आहेत ४) यापैकी नाही

- 10) Which of the following statements is/are true about pressure groups in India ?

A. Pressure groups are formed by people with common interests.

B. Pressure group is non-political organization.

C. The members of the pressure group are not completely aligned from politics. They are member of one party or the other.

D. The scope of the pressure group is unlimited.

Answer options :

- 1) A and B are correct 2) A, B and C are correct
- 3) A, B, C and D are correct 4) None of these

- ११) भारतातील मानवाधिकार चळवळीची मुळे पुढीलपैकी कोणत्या घटनांत आहेत ?
- a) भारतातील आणीबाणी विरोधी झालेली चळवळ b) भारतीय राज्यघटनेतील भाग III
- c) राज्याचा पुढाकार d) बिगर राजकीय संघटना आणि बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची स्थापना

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b), (c), (d) २) (a), (b), (c) ३) (a), (b) ४) (a), (b), (d)

- 11) Which of the following is/are roots of the Human Rights Movement in India?

- a) Activities opposing national emergency.
b) Part III of Indian Constitution.
c) State initiatives
d) Formations of non-government organisations and multi nationals.

Answer Options :

- 1) (a), (b), (c), (d) 2) (a), (b), (c) 3) (a), (b) d) (a), (b), (d)

- १२) खालीलपैकी कोणते मानव संसाधन विकास मंत्रालयाचे उद्देश आहे/आहेत ?

- a) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण ठरविणे.
b) शैक्षणिक संस्थांचा दर्जा सुधारणे.
c) आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांचा शिक्षणातील टक्का वाढविणे.
d) आंतरराष्ट्रीय विद्यापीठांचे सहकार्य घेणे.
e) माध्यमिक शिक्षणासाठी फेलोशिप प्रदान करणे.

वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/आहेत ?

- १) (a) विधान बरोबर आहे. २) (a) आणि (b) विधाने बरोबर आहेत.
३) (a), (b), (c) आणि (d) विधाने बरोबर आहेत. ४) (a), (b), (c) आणि (e) विधाने बरोबर आहेत.

- 12) Which of the following is/are the objectives of Human Resource Development Ministry ?

- a) To decide the National Education Policy.
b) To upgrade the standard of educational institutes.
c) To increase the percentage of economically backward classes in education.
d) To seek the co-operation of International Universities.
e) To provide fellowships for secondary education.

Which of the statement (b) given above is/are correct ?

- 1) (a) is correct statement.
2) (a) and (b) are correct statements.
3) (a), (b), (c) and (d) are correct statements.
4) (a), (b), (c) and (e) are correct statements.

४) मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा, १९४८

- १) संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या जाहीरनाम्यामध्ये पुढीलपैकी कोणते कलम बळाच्या वापरावर प्रतिबंधाचा उल्लेख करते ?
- १) कलम 2(i) २) कलम 2(ii) ३) 2(iii) ४) 2(iv)
- 1) Under the UN Charter, the prohibition on the use of force is found in which Article ?
- 1) Article 2(i) 2) Article 2(ii) 3) Article 2(iii) 4) Article 2(iv)

- २) मानवी हक्कांबाबत खालीलपैकी कोणते/ती विधान/ने बरोबर आहे/त?
- a) संयुक्त राष्ट्रसंघाने ९ डिसेंबर १९४८ रोजी मानवी हक्काचे प्रतिज्ञापत्र स्विकृत आणि घोषित केले.
b) भारताचा राष्ट्रीय मानवी अधिकार आयोग १९९५ साली अस्तित्वात आला.
c) भारताच्या राष्ट्रीय मानवी अधिकार आयोगामध्ये अध्यक्ष आणि पाच पूर्णवेळ सदस्य असतात.
d) भारताच्या राष्ट्रीय मानवी अधिकार आयोगाचे अध्यक्ष हे भारताचे सेवेतील अथवा निवृत्त न्यायमूर्ती असलेच पाहिजे.

(CJI)

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) २) (a) आणि (b) ३) (b), (c) आणि (d) ४) वरीलपैकी एकही नाही
- 2) Which of the following statements is/are **correct** regarding Human Rights?
- a) The United Nations adopted and proclaimed Universal Declaration of Human Rights on December 9, 1948.
b) The National Human Rights Commission (NHRC) of India came into existence in 1995.
c) The NHRC of India consists of a chairperson and five full-time members.
d) The chairperson of NHRC of India must be serving or retired Chief Justice of India.

Answer Options :

- 1) Only (a) 2) (a) and (b) 3) (b), (c) and (d) 4) None of the above
- ३) UDHR (युनिव्हर्सल डिक्लेरेशन ऑफ ह्यूमन राईट्स) संबंधात पुढील विधाने विचारात घ्या :
- a) संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या महासभेने ते १९४८ मध्ये स्वीकृत केले.
b) त्यामध्ये ३२ कलमे आहेत.
c) "सर्व मानव जन्मतः स्वतंत्र आणि समान आहेत " असे कलम १ मध्ये म्हटले आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) बरोबर २) फक्त (b) बरोबर
३) फक्त (a) आणि (c) बरोबर ४) फक्त (a) आणि (b) बरोबर
- 3) Consider the following statements with reference to UDHR (Universal Declaration of Human Rightu) :
- (a) It was adopted by the UN General Assembly in 1948.
(b) There are 32 articles.
(c) Article 1 says, "All human beings are born free and equal."

Answer Options :

- 1) Only (a) is correct 2) Only(b)isincorrect
3) Only (a) and (c) are correct 4) Only (a) and (b) are correct
- ४) जागतिक मानवी हक्क प्रतिज्ञापत्राच्या कोणत्या अनुच्छेदात कुणालाही मनमानी पद्धतीने अटक, स्थानबद्ध किंवा हद्दपार केले जाणार नाही असे म्हटले आहे?
- १) अनुच्छेद ९ २) अनुच्छेद ७ ३) अनुच्छेद १० ४) अनुच्छेद ११
- 4) Which articale of the Universal Declaration of Human Rights says - no one shall be subjected to arbitrary arrest, detention or exile?
- 1) Article 9 2) Article 7 3) Article 10 4) Article 11

५) जोड्या लावा (मानवी हक्काचे जागतिक घोषणापत्र) : (अनुच्छेद आणि तरतुदी)

तरतुदी

- a) कायद्यासमोर समानता
- b) गुलामगिरीस प्रतिबंध
- c) राष्ट्रीयत्वाचा अधिकार
- d) जीविताचा अधिकार

जागतिक घोषणापत्रातील अनुच्छेद

- i) अनुच्छेद १५
- ii) अनुच्छेद ४
- iii) अनुच्छेद ३
- iv) अनुच्छेद ७

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (ii) (iv) (iii) (i)
- २) (iii) (ii) (i) (iv)
- ३) (iv) (i) (ii) (iii)
- ४) (iv) (ii) (i) (iii)

5) Match the pairs - (Universal Declaration of Human Rights) : (Articles and Provisions)

Provisions

- a) Equality before Law
- b) Prohibition of Slavery
- c) Right to Life
- d) Right to Life

Articles in Universal Declaration

- i) Article 15
- ii) Article 4
- iii) Article 3
- iv) Article 7

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (ii) (iv) (iii) (i)
- 2) (iii) (ii) (i) (iv)
- 3) (iv) (i) (ii) (iii)
- 4) (iv) (ii) (i) (iii)

६) जोड्या लावा. (मानवी हक्काचा जागतिक जाहीरनामा -UDHR)

(A)

- a) राष्ट्रीयतेचा अधिकार
- b) संपत्तीचा अधिकार
- c) काम करण्याचा अधिकार
- d) विश्रांतीचा अधिकार

(B)

- i) अनुच्छेद २४
- ii) अनुच्छेद १५
- iii) अनुच्छेद २३
- iv) अनुच्छेद १७

(a) (b) (c) (d)

- १) (i) (ii) (iii) (iv)
- २) (ii) (iv) (iii) (i)
- ३) (ii) (iv) (i) (iii)
- ४) (iv) (iii) (ii) (i)

6) Match the pairs - (Universal Declaration of Human Rights - UDHR)

(A)

- a) Right to nationality
- b) Right to property
- c) Right to work
- d) Right to rest

(B)

- i) Article 24
- ii) Article 15
- iii) Article 23
- iv) Article 17

(a) (b) (c) (d)

- 1) (i) (ii) (iii) (iv)
- 2) (ii) (iv) (iii) (i)
- 3) (ii) (iv) (i) (iii)
- 4) (iv) (iii) (ii) (i)

७) जागतिक मानवी हक्क प्रतिज्ञापत्रा बाबत खालील विधाने विचारात घ्या.

- a) या प्रतिज्ञापत्रात ३० कलमे आहेत.
- b) कलम एक आणि दोन मध्ये आर्थिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक हक्क दिले आहेत.
- c) कलम ३ ते २१ मध्ये नागरी आणि राजकीय हक्क दिले आहेत.

वरीलपैकी कोणते विधान/ने बरोबर आहे/त ?

- १) फक्त (c) २) (a) आणि (b) ३) (a), (b) आणि (c) ४) (a) आणि (c)

7) Consider the following statements about the 'Universal Declaration of Human Rights' :

- a) The declaration consists of 30 Articles
- b) Articles first and second contains economic, social and cultural rights.
- c) Articles 3 to 21 contains civil and political rights.

Which of the statements given above is/are **correct**?

- 1) Only (c) 2) (a) and (b) 3) (a), (b) and (c) 4) (a) and (c)

८) जोड्या लावा (मानवी हक्काचे जागतिक घोषणापत्र) : (अनुच्छेद आणि तरतुदी)

तरतुदी

- a) कायद्यासमोर समानता
- b) गुलामगिरीस प्रतिबंध
- c) राष्ट्रीयत्वाचा अधिकार
- d) जीविताचा अधिकार

जागतिक घोषणापत्रातील अनुच्छेद

- i) अनुच्छेद १५
- ii) अनुच्छेद ४
- iii) अनुच्छेद ३
- iv) अनुच्छेद ७

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- १) (ii) (iv) (iii) (i)
- २) (iii) (ii) (i) (iv)
- ३) (iv) (i) (ii) (iii)
- ४) (iv) (ii) (i) (iii)

8) Match the pairs - (Universal Declaration of Human Rights) : (Articles and Provisions)

Provisions	Articles in Universal Declaration
a) Equality before Law	i) Article 15
b) Prohibition of Slavery	ii) Article 4
c) Right to Life	iii) Article 3
d) Right to Life	iv) Article 7

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(ii)	(iv)	(iii)	(i)
2)	(iii)	(ii)	(i)	(iv)
3)	(iv)	(i)	(ii)	(iii)
4)	(iv)	(ii)	(i)	(iii)

9) 'सार्वत्रिक मानवी हक्कांचा जाहीरनामा' कोणत्या आंतरराष्ट्रीय संस्थेने स्वीकारला ?

- १) संयुक्त राष्ट्र शैक्षणिक, वैज्ञानिक आणि सांस्कृतिक संघटना (UNESCO)
- २) आंतरराष्ट्रीय नाणे निधी (IMF)
- ३) संयुक्त राष्ट्र आमसभा (UNGA)
- ४) जागतिक आरोग्य संघटना (WHO)

9) The Universal Declaration of Human Rights was adopted by which International Organisation ?

- 1) United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO)
- 2) International Monetary Fund (IMF)
- 3) United Nations General Assembly (UNGA)
- 4) World Health Organisation (WHO)

90) खालीलपैकी कोणता मानवाधिकार जागतिक, मानवी हक्कांच्या घोषणापत्रात नाही ?

- १) कायद्यासमोर समानतेचा अधिकार
- २) आश्रय घेण्याचा अधिकार
- ३) विवाह करण्याचा अधिकार
- ४) शिक्षा करण्याचा अधिकार

10) Which one of the following is not a Human Right in Universal Declaration of Human Rights ?

- 1) Right to equality before the law
- 2) Right to asylum
- 3) Right to marriage
- 4) Right to punish

११) जागतिक मानवी हक्क घोषणापत्राच्या अनुच्छेद ११ मध्ये कोणती आधारभूत तत्त्वे समाविष्ट आहेत ?

- a) निष्पापाचे अनुमान
- b) संरक्षण करण्याचा अधिकार
- c) सार्वजनिक सुनावणीचा अधिकार
- d) कायद्याचा पूर्वलक्षीपणा

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a), (b), (c)
- २) फक्त (b), (c), (d)
- ३) फक्त (a), (c), (d)
- ४) फक्त (a), (b), (d)

11) Which basic principles covers in Article 11 of the Universal Declaration of Human Rights?

- a) The presumption of innocence
- b) The right to a defence
- c) The right to public hearing
- d) Retroactivity of law

Answer options :

- 1) Only (a), (b), (c)
- 2) Only (b), (c), (d)
- 3) Only (a), (c), (d)
- 4) Only (a), (b), (d)

- १२) संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या आश्रयार्थी कराराविषयी खाली दिलेल्या विधानांतील कोणती विधाने सत्य आहेत ?
- त्यात काम करण्याचा अधिकार समाविष्ट आहे.
 - त्यात शिक्षणाचा अधिकार समाविष्ट आहे.
 - तो १९४५ मध्ये स्वीकृत झाला.
 - आश्रयदात्या देशांप्रतीची आश्रयार्थीची कर्तव्यं त्यात समाविष्ट आहेत.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त a आणि b २) फक्त a,b आणि d ३) फक्त a,c आणि d ४) फक्त a आणि d

- 12) Which of the following statements about the UN refugee convention are true ?
- It includes the right to work.
 - It includes the right to education.
 - It was adopted in 1945.
 - It includes the refugees' obligations to host countries.

Answer options :

- 1) Only a and b 2) Only a,b and d 3) Only a,c and d 4) Only a and d

- १३) आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाबाबत (ICJ) अयोग्य कथन/ने ओळखा :

- आंतरराष्ट्रीय न्यायालय त्याच्या कृतीबाबतचा अहवाल दरवर्षी संयुक्त राष्ट्रांच्या सुरक्षा समितीला सादर करते.
- आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाच्या अहवालामध्ये एका वर्षीच्या १ ऑगस्ट पासून दुसऱ्या वर्षीच्या ३१ जुलै पर्यंतच्या कार्यकाळाचा अंतर्भाव होतो.
- दलवीर भंडारी हे २०१२ पासून आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाचे न्यायाधीश आहेत.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) २) फक्त (b), (c) ३) फक्त (a), (c) ४) फक्त (a), (b)

- 13) Select the incorrect statement/s about International Court of Justice (ICJ).

- Every year the ICJ submits a report on its activities to the United Nations Security Council.
- The report of ICJ covers the period from 1 August of one year to 31 July of the next year.
- Dalveer Bhandari is the Judge of ICJ since 2012.

Answer Options :

- 1) Only (a) 2) Only (b), (c) 3) Only (a), (c) 4) Only (a), (b)

- १४) योग्य कथन/ने ओळखा.

- जगाच्या विविध भागातील काही वृत्तपत्रांनी वाचकांच्या तक्रारीची चौकशी करण्यासाठी आणि त्या संस्थेतील पत्रकारांच्या कामगिरीचे सर्वेक्षण करण्यासाठी ऑम्बुड्समन (लोकपाल) नियुक्त केले आहेत.
- भारताचे निवृत्त सरन्यायाधीश पी. एन. भागवती यांची 'इंडियन एक्सप्रेस' वृत्तपत्राच्या ऑम्बुड्समन (लोकपाल) पदी नियुक्ती करण्यात आली होती.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) २) फक्त (b) ३) (a) व (b) दोन्ही ४) यापैकी नाही

- 14) Select the correct statement/s -

- Some newspapers in different parts of the world have appointed an Ombudsman to investigate reader's complaints and to survey the performance of journalist in that organization.
- The retired chief justice of India, P.N. Bhagwati had been appointed the Ombudsman of the "The Indian Express" Newspaper.

Answer Options :

- 1) Only (a) 2) Only (b) 3) Both (a) and (b) 4) None of the above

- १५) आधुनिक समाज माध्यमासंदर्भात खालील विधानांमधून चूक आणि बरोबर विधान/विधाने ओळखा.
अ. स्वायत्तता हे आधुनिक समाज माध्यमाचे वैशिष्ट्य नाही.
ब. वेळ आणि स्थळांचे बंधन या समाज माध्यमांना नाही.
क. आधुनिक समाज माध्यमांनी एक आभासी विश्व निर्माण केलेले आहे.
ड. आधुनिक समाज माध्यमे ही विश्वव्यापक आहेत.

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ चूक आहे आणि ब, क, ड बरोबर
२) अ, ब बरोबर आहे आणि क, ड चूक
३) क, ड बरोबर आहे आणि अ, ब चूक
४) अ, ड चूक आहे आणि ब, क बरोबर

- 15) Identify the correct and incorrect statement/s from the following statement/s in the context of modern social media.

- A. Autonomy is not a feature of modern social media.
B. There is no barrier of time and place for social media.
C. Modern social media has created a virtual world.
D. Modern social media is universal in nature.

Answer options :

- 1) A is incorrect and B, C, D are correct
2) A, B are correct and C, D are incorrect
3) C, D are correct and A, B are incorrect
4) A, D are incorrect and B, C are correct

- १६) जोड्या लावा. (राजकीय पक्षांचे प्रकार व वैशिष्ट्ये)

(A)

(B)

- a) प्रतिक्रियावाद पक्ष i) विद्यमान संस्थाना उलथवून नवीन व्यवस्था स्थापन करणे
b) पुराणमतवादी पक्ष ii) विद्यमान संस्थांमध्ये सुधारणा करणे
c) उदारमतवादी पक्ष iii) जैसे थे स्थितीवर विश्वास ठेवणे
d) मूलगामी पक्ष iv) जुन्या सामाजिक, आर्थिक व राजकीय संस्थाना चिकटून राहणे

पर्यायी उत्तरे :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (iii) (iv) (ii) (i)
2) (iv) (ii) (iii) (i)
3) (ii) (iii) (i) (iv)
4) (iv) (iii) (ii) (i)

- 16) Match the pairs -(Types of Political Parties and features)

(A)

(B)

- a) Reactionary Party i) Establishing a new order by overthrowing the existing institutions
b) Conservative Party ii) Reforming the existing institutions
c) Liberal Party iii) Believe in the Status quo
d) Radical Party iv) Cling to the old socio-economic and political institutions

Answer Options :

(a) (b) (c) (d)

- 1) (iii) (iv) (ii) (i)
2) (iv) (ii) (iii) (i)
3) (ii) (iii) (i) (iv)
4) (iv) (iii) (ii) (i)

- १७) आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाबाबत (ICJ) अयोग्य कथन/ने ओळखा :
- आंतरराष्ट्रीय न्यायालय त्याच्या कृतीबाबतचा अहवाल दरवर्षी संयुक्त राष्ट्रांच्या सुरक्षा समितीला सादर करते.
 - आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाच्या अहवालामध्ये एका वर्षीच्या १ ऑगस्ट पासून दुसऱ्या वर्षीच्या ३१ जुलै पर्यंतच्या कार्यकाळाचा अंतर्भाव होतो.
 - दलवीर भंडारी हे २०१२ पासून आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाचे न्यायाधीश आहेत.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) २) फक्त (b), (c) ३) फक्त (a), (c) ४) फक्त (a), (b)
- 17) Select the incorrect statement/s about International Court of Justice (ICJ).
- Every year the ICJ submits a report on its activities to the United Nations Security Council.
 - The report of ICJ covers the period from 1 August of one year to 31 July of the next year.
 - Dalveer Bhandari is the Judge of ICJ since 2012.

Answer Options :

- 1) Only (a) 2) Only (b), (c) 3) Only (a), (c) 4) Only (a), (b)
- १८) संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या सनदेच्या नुसार खालीलपैकी संयुक्त राष्ट्रसंघाविषयीच्या (charter) उद्दिष्टांपैकी कोणता पर्याय चुकीचा आहे.
- आंतरराष्ट्रीय शांतता आणि सुरक्षा टिकवणे.
 - राष्ट्रांमध्ये मैत्रीपूर्ण संबंधांचा विकास करणे.
 - आंतरराष्ट्रीय समस्या सोडवण्यामध्ये आणि मानवाधिकारांविषयी आदर वाढवण्यामध्ये सहकार्य करणे.
 - मोठ्या प्रमाणावरील लष्करी सराव टाळणे.
- 18) Which one of the following is **wrongly** stated objective of United Nations (UN) according to UN charter?
- to maintain international peace and security
 - to develop friendly relations among nations.
 - to cooperate in solving international problems and in promoting respect for human rights.
 - to avoid large scale military exercises.

५) मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा, १९६६

- १) पुढीलपैकी कोणता जाहीरनामा लोकशाही विकास मानवाधिकारांची प्रतिष्ठा आणि मूलभूत स्वातंत्र्य यांच्यातील दुवे प्रस्थापित होण्यात मैलाचा दगड ठरला आहे ?
- टोकियो जाहीरनामा २०१२
 - पॅरिस जाहीरनामा १९६०
 - व्हिएन्ना जाहीरनामा १९९३
 - लंडन जाहीरनामा १९५०
- 1) Which declaration was a landmark declaration to establish links between democracy, development and respect for human rights and fundamental freedoms?
- Tokyo Declaration 2012
 - Paris Declaration 1960
 - Vienna Declaration 1993
 - London Declaration 19950

- २) अयोग्य कथन/कथने ओळखा.
- a) संयुक्त राष्ट्रांच्या महासभेद्वारे नागरी आणि राजकीय अधिकारांचा आंतरराष्ट्रीय करार १६ डिसेंबर, १९६६ रोजी स्वीकारला गेला.
- b) नागरी आणि राजकीय अधिकारांचा आंतरराष्ट्रीय कराराचे मृत्युदंड रद्द करण्याचे ध्येय महासभेने डिसेंबर, १९९१ मध्ये स्वीकारले.
- c) नागरी आणि राजकीय अधिकारांचा आंतरराष्ट्रीय करारामध्ये जगण्याचा अधिकार, धार्मिक स्वातंत्र्य आणि कायद्यासमोर समानता यांचा समावेश होतो.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b) २) (b) ३) (a), (c) ४) (a)

- 2) Select the **incorrect** statement / statements :

- a) On 16 December, 1966, the United Nations General Assembly adopted International Covenant on Civil and Political Rights. (ICCPR)
- b) In December 1991, International Covenant on Civil and Political Rights, aimed at abolishing the death penalty, was adopted by the General Assembly.
- c) International Covenant on Civil and Political Rights include the rights to life, freedom of religion and equality before law.

Answer options :

- 1) (a), (b) 2) (b) 3) (a), (c) 4) (a)

- ३) पुढीलपैकी कोणती मागणी व्यापार आणि विकास या विषयांवर संयुक्त राष्ट्रांची परिषद UNCTAD च्या व्यासपीठावरून तिसऱ्या जगातील देशांतर्फे १९६० व १९७० च्या दशकात केली गेली ?

- १) नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्था २) नवीन आंतरराष्ट्रीय माहिती व्यवस्था
- ३) नवीन जागतिक व्यवस्था ४) संयुक्त जागतिक व्यवस्था

- 3) Which of the following demands was being articulated on the platforms of the United Nations Convention on Trade and Development, UNCTAD towards Third World countries in the 1960s and 1970s ?

- 1) New International Economic Order, NIEO
- 2) New International Information Order, NIIO
- 3) New World Order
- 4) Joint World Order

- ४) मानवाधिकारांच्या पिढी/लाटांसंबंधी अयोग्य विधान शोधून काढा.

- a) नागरी आणि राजकीय अधिकारांना पहिल्या लाटेतले अधिकार म्हटले गेले.
- b) आर्थिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक अधिकारांना दुसऱ्या लाटेतील अधिकार म्हटले गेले.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) २) (b) ३) (a), (b) दोन्ही ४) वरीलपैकी कोणतेही नाही

- 4) Find out the incorrect statement about Human Rights Generations :

- a) Civil and Political rights are recognised as first generation rights.
- b) Economic, Social and Cultural rights are recognised as second generation rights.

Answer options :

- 1) (a) 2) (b) 3) both (a) and (b) 4) none of the above

५) पुढीलपैकी कोणते हक्क मानवी हक्कांच्या पहिल्या पिढीतील हक्कांमध्ये समाविष्ट होतात ?

- a. जीविताचा हक्क
b. स्वातंत्र्याचा हक्क
c. छळापासून मुक्तीचा हक्क
d. मानसिक आजारापासून मुक्तीचा हक्क

पर्यायी उत्तरे :

- १) वरील सर्व
२) केवळ a,b आणि c
३) केवळ c आणि d
४) केवळ a आणि b

5) Which of the following are included in the first generation of Human Rights ?

- a. Right to Life
b. Right to Liberty
c. Right to Freedom from Harassment
d. Right to Freedom from Mental Illness

Answer options :

- 1) All of these
2) Only a,b and c
3) Only c and d
4) Only a and b

६) पुढील विधानांचा अभ्यास करा व योग्य पर्याय निवडा.

A. दुसऱ्या पिढीतील मानवी हक्क सकारात्मक स्वरूपाचे आहे.

R. ह्या आर्थिक आणि सामाजिक हक्कांची अंमलबजावणी करण्यासाठी संसाधनांची तरतूद करणे आणि शासनाकडून सक्रिय अंमलबजावणी करणे आवश्यक आहे.

- १) A बरोबर आहे, R चूक आहे
२) R बरोबर आहे, A चूक आहे
३) A आणि R दोन्ही बरोबर आहेत
४) A आणि R दोन्ही बरोबर आहेत आणि R हे A चे कारण आहे

6) Study the following statements and choose the correct option.

A. The second generation of Human Rights are affirmative in nature.

R. These economic and social rights require provision of resources and active enforcement on the part of the governments.

Answer options :

- 1) A is correct, R is incorrect
2) R is correct, A is incorrect
3) Both A and R are correct
4) Both A and R are correct and R is the reason for A

७) खाली दिलेल्या अधिकारांतील कोणत्या अधिकारांचा समावेश दुसऱ्या पिढीच्या मानवाधिकारांमध्ये होत नाही ?

- १) शिक्षणाचा अधिकार
२) आरोग्याचा अधिकार
३) छळापासून मुक्त असण्याचा अधिकार
४) निवाऱ्याचा अधिकार

7) Which of the following Rights is not included in the second-generation Human Rights ?

- 1) Right to Education
2) Right to Health
3) Right to be free from torture
4) Right to Shelter

८) पुढीलपैकी कोणते हक्क तिसऱ्या पिढीतील मानवी हक्का मध्ये येतात ?

- a. शांततेचा हक्क
b. विकासाचा हक्क
c. मानवतावादी मदतीचा हक्क
d. करिअर ठरविण्यासाठी मोफत मार्गदर्शन मिळण्याचा हक्क

पर्यायी उत्तरे :

- १) केवळ a आणि b पर्याय बरोबर आहेत
२) केवळ a,b आणि c पर्याय बरोबर आहेत
३) केवळ c आणि d पर्याय बरोबर आहेत
४) यापैकी सर्व पर्याय बरोबर आहेत

- 8) Which of the following are examples of the Human Rights of the third generation ?
- Right to Peace
 - Right to Development
 - Right to Humanitarian Assistance
 - Right to Free Career Guidance

Answer options :

- Only a and b are correct
- Only a, b and c are correct
- Only c and d are correct
- All of these are correct

६) मानवी हक्कापासून वंचित राहण्याच्या समस्या, गरीबी, निरक्षरता, बेकारी, सामाजिक - सांस्कृतिक - धार्मिक प्रथा यासारख्या अडचणी, (हिंसाचार, भ्रष्टाचार, दहशतवाद, कामगारांचे शोषण, संरक्षित गुन्हेगारी, इत्यादी.)

- १) स्वामी विवेकानंद आणि रविंद्रनाथ टागोर यांच्या शैक्षणिक विचारांचा अभ्यास केला असता खालीलपैकी कोणत्या बाबतीत त्यांच्या विचारात साम्य आढळते ?
- चारित्र्य निर्मिती
 - शिक्षण आणि जीवन यांचा संबंध
 - शिक्षण योजना
 - अध्ययन अध्यापन पद्धती
 - शिक्षण म्हणजे आत्मानुभुती
 - नैसर्गिक विकास व स्वातंत्र्य
 - निसर्ग सान्निध्य

पर्यायी उत्तरे :

- (a), (b), (c) आणि (d)
 - (c), (d), (e) आणि (f)
 - (b), (e), (f) आणि (g)
 - (d), (e), (f) आणि (g)
- 1) While Studying the Educational views of Swami Vivekanand and Rabindranath Tagore which of their following views are similar?
- Character Formation
 - Relationship between Education and Life
 - Education Scheme
 - Teaching Learning Method
 - Education means self realization
 - Natural Development and freedom
 - Proximity to Nature

Answer Options :

- (a), (b), (c) and (d)
 - (c), (d), (e) and (f)
 - (b), (e), (f) and (g)
 - (d), (e), (f) and (g)
- २) मानवाधिकारांसाठी अनुकूल वातावरण तयार करण्यासाठी पुढीलपैकी कोणती पूर्वशर्त नाही ?
- हक्कांची घटनात्मक हमी.
 - आश्वासनांच्या पूर्ततेसाठी अंमलबजावणी यंत्रणा.
 - हक्कांना सामाजिक मान्यता.
 - मानवी हक्कसंबंधी गुन्हांच्या तपासासाठी पोलिसांना मोकळीक देणे.
- 2) Which of the following is not a pre-condition for creating an environment conducive for human rights ?
- a constitutional guarantee of rights
 - an executive mechanism for implementing the assurance
 - social recognition of rights
 - giving free hand to police for investigating human rights crime/violations

- ३) संयुक्त राष्ट्र जागतिक मृत्यूदर अहवाल २०१७ बाबत खालील विधाने विचारात घ्या : (२०१५ मधील निवडक शिशूमृत्यू दराच्या निर्देशकाच्या आधारे)
- a) जगात सर्वाधिक शिशू मृत्यू दर हा सोमालियाचा आहे.
b) जगाचा शिशू मृत्यू दर हा ३३ होता.
c) भारताचा शिशू मृत्यू दर हा ३८ होता.
वरीलपैकी कोणते विधान / ने बरोबर आहे / त?
- १) (a) फक्त २) (b) आणि (c) ३) (b) फक्त ४) वरील सर्व
- 3) Consider the following statements about UN World Morality report - 2017 (Selected mortality indicators 2015) :
- a) Somalia has highest infant mortality rate in the world.
b) World's infant mortality rate was 33
c) India's infant mortality rate was 38.
Which of the statements given above is/are correct?
- 1) (a) only 2) (b) and (c) 3) (b) only 4) All above

७) राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोग , राज्य मानव अधिकार आयोग

- १) अयोग्य कथन ओळखा :
- १) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाची स्थापना १९९३ मध्ये झाली.
२) NHRC च्या अध्यक्षाची नेमणूक राष्ट्रपती करतात.
३) राष्ट्रीय महिला आयोगाच्या अध्यक्षा NHRC चे पदसिद्ध अध्यक्ष होत्या.
४) ममता शर्मा ह्या २०१२ मध्ये NHRC च्या अध्यक्षा होत्या.
- 1) Select the incorrect statement :
- 1) National Human Right Commission is established in 1993.
2) Chairman of NHRC is appointed by Resident.
3) Chairperson of National Women Commission is ex-officio member of NHRC.
4) Mamta Sharma was a chairperson of NHRC in 2012
- २) भारताच्या राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोगाची स्थापना १२ ऑक्टोबर १९९३ रोजी झाली. मार्च, २०२० मध्ये आयोगाचे पुढील सदस्यांपैकी कोणते सदस्य हे पदसिद्ध सदस्य आहेत?
- a) ज्योतिका कालरा b) डॉ. राम शंकर कठेरिया c) नंद कुमार साई d) रेखा शर्मा
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) फक्त (a), (b), (c) २) फक्त (b), (c), (d) ३) फक्त (a), (c), (d) ४) फक्त (a), (b), (d)
- 2) The National Human Rights Commission of India was established on 12 October 1993. The ex-officio members of commission in March, 2020 are :
- a) Jyotika Kalra b) Dr. Ram Shankar Katheria
c) Nand Kumar Sai d) Rekha Sharma
- Answer Options :**
- 1) Only (a), (b), (c) 2) Only (b), (c), (d) 3) Only (a), (c), (d) 4) Only (a), (b), (d)

- ३) योग्य कथन/ने ओळखा - (राज्य मानवाधिकार आयोग)
a) आयोगाचे अध्यक्ष व सदस्यांना राज्याचे राज्यपाल पदावरून हटवू शकतात.
b) अध्यक्ष व सदस्यांचे वेतन व भत्ते राज्य सरकार द्वारे निर्धारित केले जातात.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) २) फक्त (b) ३) (a) व (b) दोन्ही ४) यापैकी नाही

- 3) Select the correct statement/s (State Human Right Commission) :

- (a) The chairperson and members of the commission may be removed from the post by Governor of the state.
(b) The salaries and allowances of the chairperson and members are determined by the State Government.

Answer Options :

- 1) Only (a) 2) Only (b) 3) Both (a) and (b) 4) None of the above

- ४) योग्य कथन/ने ओळखा - (राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग)

- a) अध्यक्ष व सदस्यांची नियुक्ती पाच सदस्यीय समितीच्या शिफारसीनुसार राष्ट्रपती द्वारा केली जाते.
b) अध्यक्ष आणि सदस्य ५ वर्षांच्या कालावधीसाठी किंवा ६५ वर्षांचे होईपर्यंत, यापैकी जे आधी असेल तोपर्यंत पद धारण करतात.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) २) फक्त (b) ३) (a) व (b) दोन्ही ४) यापैकी नाही

- 4) Select the correct statement/s — (National Human Rights Commission)

- (a) The Chairperson and members are appointed by the President on the recommendations of a five-member committee.
(b) The Chairperson and members hold office for a term of 5 years or until they attain the age of 65 years, whichever is earlier.

Answer Options :

- 1) Only (a) 2) Only (b)
3) Both (a) and (b) 4) None of the above

- ५) खालीलपैकी अयोग्य कथन ओळखा - (मानवी हक्क संरक्षण (संशोधित) कायदा, २०१९)

- १) या कायदाने राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाच्या सदस्यांची संख्या वाढविली.
२) सर्वोच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश राहिलेल्या व्यक्तीला देखील NHRC चे अध्यक्ष म्हणून नियुक्त केले जाईल, अशी तरतूद आहे.
३) उच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश राहिलेल्या व्यक्तीला देखील राज्य मानवी हक्क आयोगाने अध्यक्ष म्हणून नियुक्त केले जाईल, अशी तरतूद आहे.
४) या कायदाने राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाच्या अध्यक्ष व सदस्यांचा कार्यकाळ वाढविला.

- 5) Select the incorrect statement from the following — (The Protection of Human Rights (Amendment) Act, 2019)

- 1) It increased the number of members of National Human Rights Commission (NHRC).
2) It provided that a person who has been a judge of the Supreme Court is also made eligible to be appointed as Chairperson of NHRC.
3) It provided that a person who, has been a judge of High Court is also made eligible to be appointed as Chairperson of State Human Rights Commission.
4) It increased the term of Chairperson and members of National Human Rights Commission.

- ६) भारताचा राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोग कोणत्या प्रकारच्या तक्रारींची सुनावणी करित नाही ?
a) अस्पष्ट किंवा निनावी तक्रारी
b) बालमजुरी
c) सेवेशी संबंधि बाबी
d) बेकायदेशीर अटक

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) २) फक्त (b), (c) ३) फक्त (a), (c) ४) फक्त (c), (d)
- 6) What kinds of complaints are not entertained by the National Human Right Commission of India?
a) Vague or anonymous complaints b) Child Labour
c) Pertaining to service matters d) Unlawful Detention

Answer Options :

- 1) Only (a) 2) only (b), (c) 3) Only (a), (c) 4) Only (c), (d)

- ७) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाच्या कार्याबाबत खालीलपैकी कोणते विधान/ने बरोबर आहे/त ?

- a) राज्य शासनास पूर्व सूचना देऊन कैद्यांच्या परिस्थितीची पाहणी करण्यासाठी तुरुंगांना आणि जेथे अटक करून ठेवले जाते अशा ठिकाणांना भेटी देणे.
b) न्यायालयात मानवी हक्कांच्या उल्लंघनाविषयी प्रलंबित असलेल्या प्रकरणात आयोग संबंधित न्यायालयाच्या संमती शिवाय हस्तक्षेप करू शकते.
c) दहशतवादी कृत्यांव्यतिरिक्त मानवी हक्कांना बाधक ठरणाऱ्या, घटनांचे समीक्षण करणे व त्यासंबंधी उपाय योजना सुचविणे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (c) २) फक्त (b) ३) (a), (b), (c) ४) यापैकी एकही नाही
- 7) Which of the following statements about the functions of the National Human Rights Commission is / are **correct**?
a) To undertake visits to jails and detention places to study the living conditions of inmates with the prior intimation to the State Governments.
b) To intervene in any proceeding involving allegation of violation of human rights pending before a court without the approval of such court.
c) To review the factors, excluding acts of te

Answer options :

- 1) (a), (c) 2) Only (b) 3) (a), (b), (c) 4) None of these

- ८) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाबाबत खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर नाही ?

- १) ती संविधानात्मक यंत्रणा आहे.
२) संसदेने मंजूर केलेल्या मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम, १९९३ अंतर्गत ते स्थापन करण्यात आले.
३) आयोगाच्या अध्यक्षची नेमणूक ही सहा वर्षांच्या कालावधीसाठी होते.
४) निवृत्तीनंतर अध्यक्ष पुढील नोकरीसाठी पात्र असतात.

- 8) Which of the following statements about National Human Rights Commission is correct ?

- 1) It is a Constitutional Body.
2) It was established under a legislation enacted by the Parliament, namely, the Protection of Human Rights Act, 1993.
3) The Chairman of Commission is appointed for a six year period.
4) The Chairman is eligible for further employment after retirement.

- ९) योग्य कथने ओळखा - (भारताचा राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग)
- a) अध्यक्ष हा सर्वोच्च न्यायालयाचा सेवानिवृत्त मुख्य न्यायाधीश असावा.
- b) चार राष्ट्रीय आयोगाचे अध्यक्ष (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, महिला आणि अल्पसंख्यांक) हे पदसिद्ध सदस्य म्हणून कार्य करतात.
- c) अध्यक्ष व सदस्यांची नेमणूक भारताचा राष्ट्रपती करतो.
- d) NHRC च्या अध्यक्ष व सदस्यांच्या नियुक्तीबाबत शिफारस समितीचा अध्यक्ष हा भारताचा राष्ट्रपती असतो.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a), (b) २) फक्त (a), (b), (c) ३) फक्त (b), (c), (d) ४) वरील सर्व
- 9) Select the **correct** statements - (National Human Right Commission of India)
- a) A Chairperson should be retired Chief Justice of Supreme Court.
- b) Chairman of four National Commissions (Scheduled Castes, Scheduled Tribe, Women and Minorities) serves as ex-officio members.
- c) The Chairperson and Members are appointed by President of India.
- d) President of India is a Chairman of recommendation Committee for appointment of Chairperson and Members of NHRC.

Answer options :

- 1) Only (a), (b) 2) Only (a), (b), (c) 3) Only (b), (c), (d) 4) All of the above
- १०) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगासंबंधी खालील विधाने विचारात घ्या :
- a) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग ही एक घटनात्मक संस्था आहे.
- b) केवळ सर्वोच्च न्यायालयाचे निवृत्त न्यायाधीशच त्याचे अध्यक्ष राहू शकतात.
- c) या संस्थेचे अध्यक्ष आणि सदस्य यांच्या नेमणुका केंद्रीय मंत्रिमंडळाकडून केल्या जातात.
- d) राष्ट्रीय अल्पसंख्यांक आयोगाचे अध्यक्ष हे या संस्थेचे पदसिद्ध सदस्य असतात.
- वरील विधानांपैकी कोणते विधान/विधाने **चुकीची** आहे/त ?
- १) फक्त (a) २) (a), (b), (c) ३) (b), (c), (d) ४) फक्त (d)
- 10) Consider the following statements regarding the 'National Human Rights Commission' :
- a) The NHRC is a constitutional body.
- b) Only retired supreme court judge can be its chairman.
- c) The chairman and the members of this body are appointed by the Union Cabinet.
- d) The chairman of the National Commission for Minorities is its ex-officio member.
- Which of the statement/s given above is/are incorrect ?
- 1) (a) only 2) (a),(b),(c) 3) (b),(c), (d) 4) (d) only

राज्य मानवी हक्क आयोग

- १) राज्य मानवी हक्क आयोगाच्या संदर्भात खालीलपैकी कोणती विधाने अचूक आहेत ?
- a) ६ मार्च, २००१ रोजी तो स्थापन करण्यात आला.
- b) न्या. अरविंद सावंत हे आयोगाचे पहिले अध्यक्ष होते.
- c) आयोगाचे मुख्यालय पुणे येथे आहे.
- d) जानेवारी २०२१ मध्ये तुकाराम मुंडे यांची आयोगाचे सचिव म्हणून नियुक्ती करण्यात आली.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b) आणि (d) २) (a), (c) आणि (d) ३) (c) आणि (d) ४) वरील सर्व

- 1) Which of the following statements regarding Maharashtra State Human Righte Commission are correct?
(a) It was constituted on 6 March, 2001.
(b) Justice Arvind Sawant was the first Chairperson of the Commission.
(c) The Headquarters of the Commission is at Pune.
(d) In January 2021, Tukaram Munde was appointed as a Secretary of Commission.

Answer Options :

- 1) (a), (b) and (d) 2) (a), (c) and (d) 3) (c) and (d) 4) All of the above

- २) खालील मुद्यांचा विचार करा :

- a) महाराष्ट्र राज्य मानवी हक्क आयोगाची स्थापना ६ मार्च २००१ रोजी करण्यात आली.
b) न्यायमूर्ती चंद्रशेखर धर्माधिकारी हे आयोगाचे पहिले अध्यक्ष होते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) व (b) दोन्ही बरोबर आहेत. २) (a) व (b) दोन्ही चूक आहेत.
३) (a) बरोबर, (b) चूक आहे. ४) (b) बरोबर, (a) चूक आहे.

- 2) Consider the following :

- a) The Maharashtra State Human Rights Commission was established on 6th March 2001.
b) Justice Chandrashekhar Dhannadhikari was the first Chairman of the Commission.

Answer options :

- 1) (a) and (b) are correct 2) (a) and (b) are incorrect
3) (a) is correct, (b) is incorrect 4) (b) is correct, (a) is incorrect

८) राष्ट्रीय मागासवर्गीय आयोग

- १) १९५३ मध्ये काकासाहेब कालेलकर यांची च्या अध्यक्षपदी नियुक्ती झाली.
१) मागासवर्गीय आयोग २) अनुसूचित जाती आयोग ३) अनुसूचित जमाती आयोग ४) अल्पसंख्यांक आयोग
- 1) Kakasaheb Kalelkar was appointed as Chairman of in 1953.
1) Backward Clauses Commission 2) Scheduled Castes Commission
3) Scheduled Tribes Commission 4) Minorities Commission
- २) १०३ व्या घटनादुरुस्ती अधिनियमानुसार खालीलपैकी लाभाध्यांचे कोणते पात्रता निकष सत्य आहेत ?
a) ज्यांचे कौटुंबिक उत्पन्न वार्षिक ५ लाखांपेक्षा कमी आहे किंवा ५ एकरापेक्षा कमी शेतजमीन आहे.
b) जे कोणत्याही विद्यमान आरक्षणाचे लाभार्थी नाहीत.
c) १००० चौरस फुटांपेक्षा जास्त घर किंवा १०० यार्डचा प्लॉट ज्यांच्या मालकीचा आहे.
d) नगरपालिका अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रात १५० यार्डपेक्षा कमी जागेचा निवासी भूखंड असलेले.

पर्यायी उत्तरे :

- १) वरील सर्व २) (b), (c) आणि (d) ३) (a), (c) आणि (d) ४) (b) आणि (c) फक्त

- 2) Under the 103 amendment act which of the following eligibility criteria of the beneficiaries are true ?
a) Those with a family income of fewer than 5 lakhs annually or own agricultural land of fewer than 5 acres.
b) Those who are not beneficiaries of any existing reservations.
c) Those owning a house above 1000 square feet or a plot of 100 yards.
d) Those owning a residential plot less than 150 yards in a non-notified municipality area.

Answer Options :

- 1) All above 2) (b), (c) and (d) 3) (a), (c) and (d) 4) (b) and (c) only

९) राष्ट्रीय अनुसूचित जाती आयोग

१०) राज्य अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आयोग

११) राष्ट्रीय अनुसूचित जमाती आयोग

१२) राष्ट्रीय महिला आयोग , राज्य महिला आयोग

- १) 'महाराष्ट्र राज्य महिला आयोगाबाबत' खालील विधाने विचारात घ्या :
- a) आयोगाची स्थापना २५ जानेवारी, १९९३ रोजी करण्यात आली.
b) आयोगाचे अधिकारक्षेत्र महाराष्ट्र व गोवा आहे.
c) आयोगामध्ये एक अध्यक्ष, सहा अशासकीय सदस्य, एक सदस्य सचिव व पोलीस महासंचालक असतात.
d) मुंबईचे पोलीस आयुक्त पदसिद्ध सदस्य आहेत.
वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
- १) (a), (b) आणि (d) २) (b), (c) आणि (d) ३) (a) आणि (c) ४) (a) आणि (d)
- 1) Consider the following statements about 'Maharashtra State Commission for Women':
(a) Commission was established on 25th January, 1993.
(b) The jurisdiction of the Commission is Maharashtra and Goa.
(c) The Commission consists of one Chairperson, six non-official members, a member-secretary and Director General of Police.
(d) Police Commissioner of Mumbai is an ex-officio member.
Which of the above statements are correct ?
- 1) (a), (b) and (d) 2) (b), (c) and (d) 3) (a) and (c) 4) (a) and (d)
- २) राष्ट्रीय महिला आयोगाची खालीलपैकी कोणती कार्ये आहे/आहेत ?
- a) महिला अत्याचार विरोधी कायद्याचे पुनर्मुल्यांकन करणे.
b) 'पारिवारिक महिला लोक अदालतीचे' आयोजन करणे.
c) गरीब स्त्रियांना लघु अनुदान बिगर शासकीय संस्थे (एनजीओ) मार्फत देणे.
d) महिलांकरीता कायदेविषयक जाणीव जागृती प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे आयोजन करणे.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (a) आणि (b) २) (a) (b) आणि (c) ३) (b), (c) आणि (d) ४) (a), (b) आणि (d)
- 2) Which of the following is/are function/s of the National Commission for women ?
(a) To re-evaluate the law of violence against women.
(b) To organize 'Family Womens Lok Adalat'
(c) To Provide small grants to poor women through NGO's.
(d) Organizing legal awareness training programme for women.
- Answer Options :**
- 1) (a) and (b) 2) (a), (b) and (c) 3) (b), (c) and (d) 4) (a), (b) and (d)

१३) राष्ट्रीय अल्पसंख्यांक आयोग

- १) खालीलपैकी सच्चर समितीशी संबंधित कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
- सच्चर समिती मार्च २००५ मध्ये स्थापन करण्यात आली.
 - दिल्ली उच्च न्यायालयाचे माजी मुख्य न्यायाधीश राजिंदर सच्चर या समितीचे प्रमुख होते.
 - भारतातील मुस्लिमांच्या शैक्षणिक स्थितीचा अभ्यास करणे हे या समितीचे एक कार्य होते.
 - समिती २००८ मध्ये आपला अहवाल सादर केला.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b), (c) २) (b), (c), (d) ३) (c), (d) ४) वरील सर्व

- 1) Which of the following statements about Sachar Committee are correct ?
- The Sachar Committee was established in March 2005.
 - Former Chief Justice of Delhi High Court Rajinder Sachar was head of the Committee.
 - To study the educational condition of Muslims in India was one of the function of the Committee.
 - The Committee submitted its report in 2008.

Answer Options :

- 1) (a), (b), (c) 2) (b), (c), (d) 3) (c), (d) 4) All of the above

- २) राष्ट्रीय अल्पसंख्यांक आयोगाविषयी योग्य विधान शोधा.
- तो केंद्र शासनाने स्थापन केला.
 - तो संयुक्त राष्ट्रांच्या घोषणापत्राचे पालन करतो.
 - सध्या भारतात दहा धार्मिक अल्पसंख्यांक आहेत.
 - अल्पसंख्यांकांना संविधानाने दिलेल्या संरक्षणावर देखरेख करणे, हे आयोगाचे एक कार्य आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (c) आणि (d) २) (a), (b) आणि (d) ३) (b),(c) आणि (d) ४) (b) आणि (c)

- 2) Find the correct statements about National Commission for Minorities.
- It was set up by the Union Government.
 - It adheres to the United Nations Declaration.
 - At present there are ten religious minorities in India.
 - Monitoring the working of the safeguards provided in the Constitution to minorities is one function of the Commission.

Anawer Options :

- 1) (a), (c) and (d) 2) (a), (b) and (d) 3) (b), (c) and (d) 4) (b) and (c)

- ३) खालील विधाने विचारात घ्या.
- राज्यघटनेने अनिवार्य केलेल्या अनुदानित/विनाअनुदानित, अल्पसंख्यांक/खाजगी संस्थांसाठी नियामक व्यवस्था तयार करण्याचा अधिकार राज्याला आहे.
 - संविधान भाषिक आणि धार्मिक अल्पसंख्यांकांना मान्यता देते परंतु वंश किंवा वांशिकतेवर आधारावर नाही.
 - बहुसंख्यांक समुदाय शैक्षणिक संस्थांची स्थापना आणि प्रशासनदेखील करू शकतो आणि राज्यघटनेच्या कलम ३०(१)(a) अंतर्गत विशेष अधिकारांचा उपभोग घेऊ शकतो.

वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/त ?

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) फक्त २) (a) आणि (b) ३) (b) फक्त ४) वरील सर्व

- 3) Consider the following statements :
- The state has the right to frame regulatory regimes for aided/unaided minority /private institutions, as mandated by the Constitution.
 - Constitution recognizes linguistic and religious minorities but not those based on race or ethnicity.
 - A majority community can also establish and administer educational institutions and enjoy special rights under Article-30(1)(a) of the Constitution.

Which of the statements given above is/are correct ?

- 1) (a) only 2) (a) and (b) 3) (b) only 4) All above

- ४) खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे ?

- भारतीय राज्यघटनेने धार्मिक, भाषिक आणि वांशिक या तीन प्रकारच्या अल्पसंख्यांकांची व्याख्या दिली आहे.
- अल्पसंख्यांकांसाठी राष्ट्रीय आयोगाची स्थापना १९९१ मध्ये करण्यात आली.
- अल्पसंख्यांकांच्या स्थितीचे मूल्यमापन करण्यासाठी भारत सरकारने २००५ मध्ये नऊ सदस्यांच्या सच्चर समितीची नेमणूक केली होती.
- यापैकी एकही नाही.

- 4) Which one of the following statements is **correct**?

- The Constitution of India defines three kinds of minorities - religious, linguistic and ethnic.
- The National Commission for Minorities was constituted in 1991
- The Government of India appointed the nine member Sachar Committee in 2005 to examine the condition of minorities.
- None of these

१४) माहिती आयोग

१५) राज्य मागासवर्ग आयोग

मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा, १९४८

- १) युनायटेड नेशन्सने मानवी हक्कांचा सर्वव्यापी जाहीरनामा कोणत्या साली स्विकारला ?

- १) १९५६ २) १९४८ ३) १९८९ ४) १९९१

मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम १९९३

- १) खालीलपैकी योग्य जोड्या ओळखा (दहशतवाद संबंधी कायदे) :

- राष्ट्रीय सुरक्षा कायदा - १९८०
- दहशतवादी व विध्वंसक कृती कायदा - १९८५
- अत्यावश्यक सेवा देखभाल कायदा - १९९०

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a), (c) २) फक्त (b), (c) ३) फक्त (a), (b) ४) वरील सर्व

- 1) Select the correct pairs of the following - (Acts related to Terrorism) :

- National Security Act - 1980
- Terrorist and Disruptive Activities Act - 1985
- Essential Services Maintenance Act - 1990

Answer Options :

- 1) Only (a), (c) 2) Only (b), (c) 3) Only (a), (b) 4) All of the above

उत्तरे - (७) मानवी हक्क

१) संकल्पना - आंतरराष्ट्रीय मानवी हक्क मानक

१-२	२-२	३-४	४-२	५-३	६-४	७-३	८-३	९-४	१०-१
११-१	१२-३	१३-२	१४-४	१५-३	१६-१	१७-३	१८-१	१९-२	२०-४

२) मानवी हक्क संदर्भातील भारतीय राज्यघटनेतील तरतूद

१-१	२-४	३-१	४-३
-----	-----	-----	-----

मूलभूत हक्क

१-२	२-४	३-१	४-४	५-१	६-१	७-४	८-३
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

राज्यनीतीची मार्गदर्शक तत्त्वे

१-२

मूलभूत कर्तव्ये

१-१	२-४	३-२
-----	-----	-----

३) भारतातील मानवी हक्क अंमलबजावणी व संरक्षण, भारतातील मानवी हक्क चळवळ

१-२	२-४	३-१	४-३	५-३	६-१	७-४	८-३	९-४	१०-२
११-३	१२-३								

४) मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा, १९४८

१-४	२-४	३-३	४-१	५-४	६-२	७-४	८-४	९-३	१०-४
११-१	१२-२	१३-१	१४-१	१५-१	१६-४	१७-१	१८-४		

५) मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा, १९६६

१-३	२-२	३-१	४-४	५-२	६-४	७-३	८-२
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

६) मानवी हक्कापासून वंचित राहण्याच्या समस्या, गरीबी, निरक्षरता, बेकारी, सामाजिक - सांस्कृतिक - धार्मिक प्रथा यासारख्या अडचणी, (हिंसाचार, भ्रष्टाचार, दहशतवाद, कामगारांचे शोषण, संरक्षित गुन्हेगारी, इत्यादी.)

१-३	२-४	३-२
-----	-----	-----

७) राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोग , राज्य मानव अधिकार आयोग

१-४ २-२ ३-२ ४-४ ५-४ ६-३ ७-४ ८-२ ९-२ १०-२

राज्य मानवी हक्क आयोग

१-१ २-३

८) राष्ट्रीय मागासवर्गीय आयोग

१-१ २-४

९) राष्ट्रीय अनुसूचित जाती आयोग

१०) राज्य अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती आयोग

११) राष्ट्रीय अनुसूचित जमाती आयोग

१२) राष्ट्रीय महिला आयोग , राज्य महिला आयोग

१-३ २-४

१३) राष्ट्रीय अल्पसंख्यांक आयोग

१-१ २-२ ३-२ ४-४

१४) माहिती आयोग

१५) राज्य मागासवर्ग आयोग

मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा, १९४८

१-२

मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम १९९३

१-३